

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВУЗІВ

Стаття висвітлює характерні особливості іншомовного професійного спілкування. У статті йдеться про формування іншомовних професійних навичок спілкування засобами інтерактивних методів навчання. Аналізуються головні принципи та засади оволодіння студентами іншомовним професійним спілкуванням.

Ключові слова: іншомовне спілкування, інтерактивні технології навчання, професійне спілкування, інтерактивне навчання, професійні навички.

Стрімкий розвиток міжнародних відносин, прагнення України увійти в європейський простір, нові освітні стандарти до особистості фахівця, його здібностей та багато інших факторів зумовлюють потребу у висококваліфікованих спеціалістах, що можуть представляти українську державу гідно на всесвітньому ринку економічних, політичних та торговельних стосунків.

Питання іншомовної професійно орієнтованої підготовки студентів у різних його аспектах неодноразово порушувались вітчизняними й зарубіжними дослідниками. Відомі нам дослідники М.В. Баришніков (2003), Н.Л. Замкова (2005), І.В. Коломієць (1992), С.С. Коломієць (1994), С.Л. Лимова (2000), Л.Я. Личко (2009), О.М. Сорока (2002), І.В. Чірва (2008) розглядають процес навчання орієнтованого діалогічного мовлення з урахуванням відмінностей у сферах спілкування, професійних ролях, типів професійних діалогів, мовному і мовленнєвому матеріалі.

Мета статті – проаналізувати особливості формування іншомовного професійного спілкування студентів засобами інтерактивних технологій навчання.

Реформація освіти в Україні, що є частиною загальноєвропейських освітніх перетворень, передбачає усунення недоліків системи освіти попередніх років, одним з яких була недостатня мовна підготовка студентів вищих навчальних закладів [7].

Форми діяльності навчання іноземної мови, які традиційно використовуються у практиці вищого навчального закладу з їх усталеною структурою, не можуть повною мірою задовольнити потреби студентів у отриманні нових знань, у різносторонніх пізнавальних інтересах, забезпечити формування критичного та аналітичного мислення студентів, реалізацію духовних та професійних потреб. Перспективи удосконалення форм організації навчання в вищих навчальних закладах спрямовані на розвиток різноманіття форм отримання знань та освіти (відкрита освіта, екстернат і т.д.); акценти навчання у сучасному суспільстві зміщуються на самонавчання та самостійну роботу, тих хто навчається; у розвитку дистанційного навчання; а також у розвитку нетрадиційних форм навчання, в першу чергу діалогових, інтерактивних, які б спонукали студентів до англійського спілкування [9, с.169].

Теоретичні дослідження виявили, що спілкування з точки зору психологічного аспекту та його культури, передбачає вивчення цього феномена як міжособистісної взаємодії, його ролі у детермінації психічних процесів, функцій та станів. У психологічній науці спілкування є одним з найважливіших аспектів дослідження. Дослідження зосереджується на проблемах міжособистісних взаємин (О.О. Бодальєв, М.М. Обозов); спільної діяльності (Г.М. Андрєєва, Н.М. Корнеєв, М.І. Пірен); структури діалогу (Г.М. Кучинський, В.Т. Циба) [1].

У 1960-1970ті роки різні аспекти процесу спілкування зацікавили психологів та лінгвістів. Основний акцент було зроблено на психологічні та соціальні характеристики спілкування, семантичну інтерпретацію комунікативних актів, правила та особливості

мовленнєвої поведінки. Спілкування окреслюється як ділові та дружні відносини, обмін думками за допомогою мовних знаків. Основна увага дослідників була зосереджена на психологічних характеристиках учасників спілкування, особливостях мовленнєвої діяльності, правилах мовленнєвої поведінки, але майже не звертали до аналізу механізму спілкування [1].

У 1980-ті роки різні способи спілкування стали вивчатися соціологами, які займалися аналізом соціальної сутності спілкування. Спілкування інтерпретувалося як наслідок закономірностей функціонування суспільства, взаємодії його членів, становлення та розвитку особистості. Саме у той час з'явився логіко-семіотичний та культурологічний інтерес до спілкування, який вивчався в рамках соціо- та психолінгвістики [1].

При вивченні процесу спілкування зарубіжні дослідники використовують поняття "комунікація". Пізніше цей термін був прийнятий і вітчизняними науковцями. У вітчизняній літературі поняття "спілкування" та "комунікація" найчастіше вживаються як синоніми. В зарубіжній лінгвістичній літературі термін "комунікація" розуміється як обмін думками та інформацією у формі мовленнєвих або письмових сигналів, що само по собі є синонімом терміна "спілкування" [1]. У свою чергу, слово "спілкування" означає процес обміну думками, інформацією та емоційними переживаннями між людьми. В такому випадку дійсно не існує різниці між комунікацією та спілкуванням. З точки зору лінгвістів, спілкування – це актуалізація комунікативної функції мови в різних мовленнєвих ситуаціях.

У психологічній та соціологічній літературі спілкування та комунікація розглядаються як пересічні, але синонімічні поняття. Термін "комунікація", який з'явився у науковій літературі на початку ХХ століття, використовується для позначення засобів будь-яких об'єктів матеріального та духовного світу, процесу передачі інформації від адресата до слухача, та навпаки (обмін думками, враженнями, ідеями, емоціями, настроями і т. ін. в людському спілкуванні). Спілкування розглядається як міжособистісна взаємодія людей при обміні інформацією пізнавального або афективно-оціночного характеру [1]. До основних функцій спілкування також належать контактна, покликана задовольнити потребу людини у контакті з іншими людьми, та впливова, яка проявляється в постійному прагненні людини певним чином впливати на свого партнера. Тому спілкування означає вплив на мовця, обмін думками, поглядами; взаємодію, а також узгодження певних думок, потенційний або реальний конфлікт.

В організації процесу іншомовного спілкування важливу роль відіграє психологічна готовність студента до навчання та психологічний тип особистості викладача. Встановлено, що вчителі екстраверти та інтроверти мають різні системи роботи: інтроверти – "викладач – студент", екстраверт – "викладач-аудиторія". Домінуючий тип мотивації особистості (маніпулятивний, авторитарний, діалогічний) впливає на діалогізацію особистості, її орієнтації на встановлення атмосфери співробітництва, встановлення довірливих стосунків, взаєморозуміння зі студентами, що є надзвичайно важливим, оскільки повноцінне природне спілкування може відбуватися лише в атмосфері співробітництва. Нагадаємо, що одним з видів інтерактивного навчання є груповий метод або парна робота, яка власне і включає в себе елемент співпраці.

Існує думка, що однією з умов ефективного навчання іноземної мови є контроль за виконанням усіх дій, що є складовими відповідної діяльності, увага до всіх внутрішніх і зовнішніх механізмів її реалізації, удосконалення операційного аспекту, глибокий аналіз спонукально-мотиваційних факторів, кожного виду діяльності, яка характеризується складною взаємодією мотивів, цілей, потреб, інтересів, інтенцій студентів і стимулів, що їх спонукають.

До мотиваційних ресурсів навчальної діяльності належать:

- відмова від уніфікованих моделей навчання, які ігнорують особистісні характеристики майбутніх фахівців;

- гнучкість побудови навчального процесу, варіативність його компонентів, зумовлених природою мотиваційно-спонукальної сфери суб'єкта навчання;
- відповідність змістової сторони процесу мотиваційним орієнтаціям студентів;
- мотиваційна забезпеченість навчального процесу;
- пристосування конкретних навчальних дій до певного суб'єкта;
- створення режиму діяльності, адекватного мотиваційному підтексту навчання [9, с. 223].

Модель мотивації у вищому навчальному закладі студентів повинна мати п'ятикомпонентну структуру, де змінними виступають:

- суб'єкт навчання, що оволодіває ІМ, попередній мовний досвід, здібності до переносу його в усі галузі діяльності;
- спонукальне стимулювання (стимули навчальної, комунікативної та інших видів діяльності, стимули середовища, ситуаційні, культурологічні, інтелектуальні);
- прогноз реакцій суб'єкта, взаємодії, ефективність навчання, його результату на основі суб'єктивних стандартних оцінок студентів ВНЗ, їх особистісних диспозицій, мотиваційних орієнтацій, спостереження за окремими контингентами;
- підкріплення (задоволення потреб, інтересів, заміщення, редукція незадоволених потреб, зв'язки актуальної та потенційної потреби, погодження і постановка нових цілей);
- реакція, результат (створення зв'язків між стимулом і реакцією, текстопородження, мовопородження), ефективність навчання (ефективне відтворення стимулу, широта асоціацій і асоціативних зв'язків) [9, с. 221].

Центром моделі є суб'єкт навчання, його особистісні диспозиції, особливості індивідуального стилю діяльності (ригідність стереотипів, швидкість реакції, здібності і досвід, легкість адаптації).

Мотиваційна сфера і ціннісні орієнтації суб'єкта тісно пов'язані. Розвиток особистості залежить від того, які цінності становлять основу її світогляду, яким орієнтирам вона надає перевагу серед ієрархії цінностей [9, с. 221].

Саме тому модель професійної готовності студентів ВНЗ до міжнародного спілкування має передбачати мотив, наявний у моделі Є.І. Пассова. Система професійної підготовки спрямована на передачу професійної культури. Остання включає чотири компонента: знання (є найбільш об'ємним); досвід – з багатьох причин не доноситься до необхідного рівня; творчість - є недостатнім при навчанні студентів та формуванні їх як майбутніх професіоналів; майже повністю ігнорується четвертий компонент – бажання, мотив. Проблема полягає в тому, що без двох останніх компонентів "не працюють" два перших. Знання та досвід залишаються мертвими, якщо відсутні здатність творити та бажання працювати [4,с.11].

На нашу думку, важливо сформувати не лише спеціаліста, а й професіонала. Професіоналізмом, з точки зору Н.В. Бакланової, є інтегративна здатність особистості, що відображає взаємозв'язок та змістовне наповнення компонентів, які входять до складу певної здатності – професіональної компетентності, моральності, ініціативи та майстерності. Майстерність не можлива без професіоналізму, без оволодіння певною сумою необхідних професійних знань, умінь та навичок, однак вона ніколи не зводиться до професіоналізму.

Ученими узагальнено методичні принципи комунікативно-орієнтованого і професійно спрямованого навчання іншомовному спілкуванню, які можуть бути застосовані при формуванні готовності студентів ВНЗ до міжнародного спілкування. До цих принципів належать:

- принцип навчання ІМ у контексті діалогу культур;
- принцип бікультурного комунікативного розвитку тих, хто навчається в умовах іншомовного спілкування;

- принцип розвитку комунікативно-мовної культури в поєднанні з іншими видами та різновидами культур;
- принципи інноваційних, мультимедійних та інтерактивних технологій навчання, що створюють інтерактивне середовище під час іноземного іншомовного спілкування;
- принцип комунікативно-орієнтованого формування мовних навичок;
- принцип дидактико-психологічної, навчально-комунікативної та міждисциплінарної інтенсифікації навчального спілкування;
- принцип професійно-профільного напрямку іншомовного навчального спілкування;
- принцип автентичності навчальних матеріалів, навчально-комунікативного фону мовної діяльності студентів, комунікативно-мовного і соціокультурного змісту навчального спілкування [8, с. 24].

Дотримання названих принципів, урахування особливостей іншомовного професійного спілкування сприятимуть формуванню готовності студентів ВНЗ до професійної міжнародної взаємодії, підвищать їх здатність виконувати роль суб'єкта діалогу культур, виявляти готовність і здібність до співробітництва з іншими народами у вирішенні глобальних проблем людської цивілізації, в гармонізації відношень та встановленню партнерських стосунків з європейськими країнами, підвищить конкурентоспроможність наших випускників на міжнародному ринку праці та сприятиме підвищенню іншомовної професійної кваліфікації.

Для формування та закріплення навичок іншомовного професійного спілкування ефективними будуть інші види інтерактивних технологій навчання: кейс-стаді (проблемна ситуація), "синтез думок", мозковий штурм, групова робота, "коло ідей", рольова та ділова гра тощо.

Інтерактивні технології навчання відповідають майже всім вище зазначеним принципам. Вони забезпечують плавний перехід від іншомовного навчання мови до професійного оволодіння іноземною мовою.

Отже, одним з найефективніших підходів інноваційної діяльності в сучасній методиці навчання можна вважати інтерактивні технології, які надають можливість вирішити проблему формування іншомовного професійного спілкування.

Категорію "інтерактивне навчання" можна визначити як: а) взаємодію викладача і студента в процесі спілкування; б) навчання з метою вирішення лінгвістичних і комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного із учасників навчального процесу [6]

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність формування іншомовного професійного спілкування у вищій школі залежатиме від бажання і здатності викладачів скористатися позитивним досвідом іноземних учених і практиків щодо інноваційних та інтерактивних методів навчання, розуміння необхідності відмовитися від авторитарних і схоластичних методів. Методи навчання іноземних мов, які ґрунтуються на особистісно орієнтованому підході, допомагають розкрити потенціал студентів і сприяють розвитку та самовдосконаленню навчально-комунікативного процесу.

Окрім того, інтерактивні методи спрямовані на формування та розвиток професійних властивостей, здібностей до інтелектуальної та комунікативної діяльності суттєво зможуть підвищити якість навчання іноземній мові у професійному контексті [3, с.217]. До числа найбільш ефективних методів під час вивчення текстів зі спеціальності можна враховувати метод рольової гри, метод вирішення ситуативних задач, метод проєктів тощо. Головною перевагою інтерактивних методів є те, що їх можна поєднувати разом з традиційними методами, при цьому зберігаючи зацікавленість та високу мотивацію при вивченні іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інтерактивне навчання. Суть інтерактивного навчання [Електронний ресурс] / http://kpl-psyholog.at.ua/publ/vchitelju_na_zamitku/interaktivne_navchannja/2-1-0-25
2. Кондратюк В.Л., Волос М.М., Бабин І.І. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці // Відкритий урок. – 2002. – №5-6. – С.8.
3. Науковий вісник Миколаївського державного університету: Збірник наукових праць. Вип.15. Педагогічні науки (збірник наукових праць)/ред.. В.Д. Будак, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська. – Миколаїв: МДУ, 2007. – С.87-88, 217.
4. Пассов Е.И. Культурообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация // Иностранные языки. – 2002. – №4. – С. 11–18.
5. Поляков О.Т. Роль теории учения и анализа потребностей в проектировании профильно-ориентированного курса английского языка // Иностранные языки в школе. – М. – 2004. – №4. – С. 45-52.
6. Скуратівська М.О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов. <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiiy-shkoli-ukrayini/>
7. Фасоля А.М. Особистісно-зорієнтоване навчання: дидактичний аспект // Англійська мова і література. – 2003. - №48.
8. Швець Л.Г. Концепція профільно орієнтованого навчання англійській мові. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_gn/2012_2/files/GN212_18.pdf
9. Щукин А.Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам: учебное пособие. 2-е изд. – М. Филоматис. – 2010. – С.140-151, 169-171, 221.

Козакевич О.О.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНЫХ ПРОФЕСИАНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ

В статье отображаются характерные особенности иноязычного профессионального общения. Кроме того, исследуются аспекты и принципы формирования иностранных профессиональных навыков говорения по средствам интерактивных методов обучения. Статья также рассматривает основные моменты усвоения студентами иноязычного профессионального общения.

Ключевые слова: иностранное общение, интерактивные технологии обучения, профессиональное общение, интерактивное обучение, профессиональные навыки.

Kozakevych O.O.

THE PECULIARITIES OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF DEVELOPING THE FOREIGN PROFFESIONAL SKILLS OF COMMUNICATION IN NONLINGUISTIC UNIVERSITIES

This article describes the main aspects of the foreign professional communication by means of interactive methods. It also reveals the peculiarities of developing professional communication. It analyzes the principles of leaning foreign language taking into account the modern tendencies of education.

Key words: foreign communication, interactive learning technologies, interactive process, professional skills.